

چشم انداز پتروشیمی ایران؛ گذر از فراز و نشیبها

اما ریسک سیاسی ایران بالاتر از متوسط است. تحریمها بر صنایع پایین دستی ایران اثر داشته اند و موجب تاخیر آنها به علت مشکلات مهندسی، محدودیت دسترسی به بازارهای مالی بین المللی، پوششهای ریسک بالا برای استفاده از تسهیلات مالی خارجی و مشکلات تأمین مواد اولیه شده اند؛ بدین ترتیب، ایران برای حفظ جایگاه خود در رتبه بندی فضای تجاری در منطقه تلاش می کند.

گزارشها نشان می دهد: ایران جایگاه پنجم خود در رتبه بندی فضای تجاری پتروشیمی در خاورمیانه را با نمره ۵۶/۹ حفظ کرده است. اما از آنجا که بخش دولتی صنعت پتروشیمی را در اختیار دارد، شاخص ریسکهای بازار ایران پایین است اما سطوح بالای ریسک سیاسی و اقتصادی، رتبه ایران را پایین نشان می دهد. برای بهبود نمره و رتبه، ایران نیازمند چشم انداز بسیار مثبت تری برای ریسک سیاسی و پیشرفت در شرایط قوانین و مقررات است. اما این مسئله در کوتاه مدت و میان مدت، اندکی سخت خواهد بود. از سوی دیگر قیمتهای داخلی یارانه ای صنعت پتروشیمی ایران را با چالش بزرگ دیگری مواجه می کند. با وجود اصرار دولت بر اینکه تفاوت دو قیمت داخلی و بین المللی نباید خیلی زیاد باشد، اما سطح قیمتهای داخلی اغلب نصف قیمت در بازارهای بین المللی است که بیانگر آن است که این بخش زبانهای اساسی متحمل می شود. تا زمانی که این سیستم ادامه دارد، تولیدکنندگان به ریزنی خود با دولت برای تغییر سازوکار قیمت گذاری ادامه خواهند داد. با این حال، منعطف کردن قیمتها در سطح شرایط بازار واقعی، آسان نخواهد بود. در حالی که صنعت پتروشیمی نیازمند درآمدهای بالاتری است تا طرحهای عظیم توسعه ظرفیت طی ۱۰ سال آینده را محقق سازد. سیاستهای دولت فعلی بیانگر آن است که تغییر سازوکار قیمت گذاری حتی مشکل

فرصت طلایی

اما در این میان ایران فرصتهایی را نیز برای توسعه صنعت پتروشیمی خود دارا است که از جمله آن می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ۱- قیمتهای بالای پایدار مواد پتروشیمی بر مبنای تقاضای بالا.
- ۲- توسعه میدان عظیم نفت و گاز پارس جنوبی و امکان استفاده بیشتر از گازهای همراه در دیگر میادین نفتی که حجم مواد اولیه پتروشیمی را افزایش می دهد.
- ۳- توسعه مناطق ویژه اقتصادی پتروشیمی.
- ۴- افزایش عرضه اتیلن
- ۵- دو برابر شدن ظرفیت خطوط لوله انتقال.
- ۶- تاسیس منطقه آزاد جدید در ارس در شمال غربی ایران
- ۷- توسعه جلقا به یک ابربندر که مبادلات تجاری با کشورهای همسایه همچون آذربایجان (شامل منطقه برونگان نخجوان) و ارمنستان را افزایش می دهد.
- ۸- در نهایت اجرای ۵ پروژه پتروشیمی در غرب ایران.

تهدیدها و چالشها

با این وجود تحریمهای بین المللی همواره آرامش ایران را بر هم می زند، این تحریمها موجب می شود سرمایه گذاریهای مشترک با شرکتهای خارجی با تاخیر مواجه شده یا به تعویق بیفتد و از طرف دیگر نگرانیها نسبت به سطح تولید نفت، می تواند با عدم تأمین مواد اولیه مورد انتظار، رشد بخش پتروشیمی را تضعیف کند. همچنین لغو قراردادهای موجود با شرکتهای خارجی از سوی ایران سرمایه گذاریهای آتی مستقیم خارجی را تحت تاثیر قرار می دهد. این درحالیست که ریسک اقتصادی بلند مدت در ایران، در سطح میانه ای قرار دارد

هرچند ایران به عنوان شصتمین تولیدکننده و صادرکننده محصولات پتروشیمی در جهان، آرزوی تبدیل شدن به بزرگترین تولیدکننده مواد پتروشیمی در خاورمیانه را در سر می پرورانند؛ اما تحریمهای بین المللی و تنگناهای ناشی از آن به علت توسعه فناوری صلح آمیز هسته ای از یک سو و قیمتهای داخلی یارانه ای که موجب شده قیمت محصولات پتروشیمی در ایران حدود ۵۰ تا ۷۰ درصد کمتر از قیمت بازارهای بین المللی باشد اما از سوی دیگر، توسعه این صنعت را با تهدید مواجه کرده است. البته دور از ذهن نیست، ایران که دومین تولیدکننده بزرگ نفت در سازمانهای کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) است و ۱۰ درصد کل ذخایر نفت جهان را در اختیار دارد که این امر موجب شده است به دلیل دسترسی سهل و ارزان به مواد اولیه پتروشیمی، بتواند تا سال ۲۰۱۰ بیش از پنج درصد بازار پتروشیمی دنیا و ۳۰ درصد تولید پتروشیمی خاورمیانه را در اختیار بگیرد. در همین راستا دولت و مسئولان صنعت پتروشیمی ایران به منظور توسعه این صنعت تدابیری را اندیشیده اند که از جمله آنها می توان به اعطای مشوقهای واردات و صادرات در مناطق ویژه پتروشیمی، ارتباطات مناسب با کشورهای همسایه، پرورش نیروی انسانی توانمند و وضع قوانینی که حامی سرمایه گذاری خارجی است، اشاره کرد. هرچند تاخیر ایران در توسعه بخش پتروشیمی موجب شده است که حداقل یک دهه از رقابای منطقه ای خود همچون قطر و عربستان عقب بماند و از طرف دیگر ایران از درد دیرینه کمبود مهارت و تخصص در راه اندازی کارخانههای پتروشیمی جدید و کمبود دسترسی به فناوری خارجی و نگرانیها نسبت به آینده در صورت اعمال تحریمهای تجاری رنج می برد.



تر از گذشته شده است. با این وجود اجرای طرح‌های توسعه فعلی صنعت پتروشیمی می‌تواند این صنعت را به عنوان مهمترین منبع درآمد ارزی کشور جایگزین نفت قرار دهد. در حال حاضر بخش عمده ظرفیت تولید جدید با مشارکت شرکت‌های خارجی چه به عنوان شریک و فراهم آورنده فناوری چه در قالب قراردادهای مهندسی، تهیه و ساخت در حال اجراست. ایران چهارمین تولیدکننده پلی اتیلن جهان و دومین تولیدکننده پروپیلن و پی‌وی‌سی دنیاست. بنابراین انتظار می‌رود در هر دو بخش، ایران طی سه سال آینده به بزرگ‌ترین تولیدکننده تبدیل شود. هرچند صنعت پتروشیمی ایران مزایای رقابتی زیادی دارد که مهم‌ترین آن فراوانی گاز برای خوراک و میزان وسیع بازار داخلی است. زنجیره پتروشیمی ایران در حال گسترش و تنوع است و نیروی کار بسیار توانمند و نسبتاً ارزان است. با این حال کمبود فناوری داخلی موجب تاخیر در بهره‌برداری از طرح‌ها شده است. در آوریل ۲۰۰۷ (فروردین ۸۶) اعلام شد که تکمیل کارخانه سرمایه‌گذاری مشترک با ظرفیت تولید سالانه ۳۰۰ هزار تن پلی اتیلن فشرده (که شرکت‌های پی‌تی، تی‌تی، شیمیکال تایلند، ملی پتروشیمی ایران، ایتوچوئی ژاپن و سیمان سیام تایلند در آن مشارکت دارند) از زمان بندی اولیه برای افتتاح در می ۲۰۰۸ (اردیبهشت ۸۷) با ۶ ماه تاخیر مواجه خواهد شد. علت این تاخیر این بود که دولت تصمیم گرفت پروژه سرمایه‌گذاری مشترک ۳۴۰ میلیون دلاری خود را برای عرضه مواد خام به مدت ۶ ماه به تاخیر بیندازد. کارخانه ۲۲۵ میلیون دلاری تولید پلی اتیلن فشرده در عسلویه (که شرکت سیام ۲۸ درصد، شرکت ملی پتروشیمی ایران ۴۰ درصد، ایتوچوئی ۱۲ درصد و پی‌تی، تی ۱۰ درصد آن را در اختیار دارند) نیز براساس گزارش‌ها به علت مشکلات مدیریتی، ۶ ماه به تاخیر افتاد، هرچند که دولت وجود چنین مشکلاتی را تکذیب و بر اجرای پروژه تأکید کرد. این پروژه توان تولید سالانه ۳۰۰ هزار تن پلی اتیلن را خواهد داشت. شرکت پتروشیمی بندر امام به عنوان زیرمجموعه شرکت ملی پتروشیمی نیز تکمیل طرح توسعه واحد کراکر خود را تا اواخر ۲۰۰۷ به تاخیر انداخت. این طرح قرار بود که در سال ۲۰۰۵ تکمیل شود و ظرفیت تولید را با ۱۰۰ هزار تن به ۳۱۱ هزار تن افزایش دهد. در ژانویه ۲۰۰۷ مدیران برنامه ریزی آریا ساسول - سرمایه‌گذاری مشترک بین شرکت ملی پتروشیمی و

شرکت ساسول از آفریقای جنوبی که شامل واحد کراکر یک میلیون تنی، واحد ۳۰۰ هزار تنی پلی اتیلن فشرده و ۳۰۰ هزار تنی پلی اتیلن با فشردگی پایین می‌شد - اعلام کردند که این پروژه به علت کمبود منابع انسانی و مواد اولیه با تاخیر روبه‌رو شده است. در ژانویه ۲۰۰۸ مدیران کارخانه اعلام کردند که واحد ۳۰۰ هزار تنی تولید پلی اتیلن با فشردگی پایین در مارس ۲۰۰۸ و واحد ۳۰۰ هزار تنی تولید پلی اتیلن فشرده در ژوئن ۲۰۰۸ به بهره‌برداری خواهد رسید. این تاخیرها به «عوامل فنی» نسبت داده شد. کارخانه‌های تولید پلی اتیلن خوراک‌اتیلن را از واحد کراکر آریا ساسول دریافت می‌کنند که در دسامبر ۲۰۰۷ به بهره‌برداری کامل رسید. اتیلن تولیدی در واحد کراکر آریا ساسول همچنین به واحد ۴۰۰ هزار تنی تولید منواتیلن گلیکول کارخانه شیمیایی فارس، کارخانه ۶۰۰ هزار تنی تولید مونومر استیرن پتروشیمی پارس و دیگر کارخانه‌های نزدیک به عسلویه ارسال خواهد شد. چنین تاخیراتی در تکمیل پروژه‌ها، اثرات متناوبی در زنجیره پتروشیمی خواهد داشت که طرح‌های پایین دستی را ماه‌ها یا سال‌ها عقب خواهد انداخت. خوراک اتیلن ناکافی، اطمینان سرمایه‌گذاران بالقوه خارجی را تضعیف خواهد کرد، حال آنکه حضور سرمایه‌گذاران خارجی برای تأمین سرمایه، فناوری و تخصص مورد نیاز بخش پتروشیمی ایران، ضروری است. بالاتر از این، ریسک بالایی به علت مناقشات مربوط به برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران وجود دارد.

سرمایه‌گذاری که در بازار آمریکا حضور دارند بسیار محتاط و مواظب هستند و از این می‌ترسند که آمریکا تحریم‌های بیشتری علیه ایران اعمال کند و احتمالاً تحریم‌های بین‌المللی را اجرا کند. با این حال، سرمایه‌گذاران آسیایی که حضور اندکی در بازار آمریکا دارند، علاقه بیشتری به بخش پتروشیمی ایران نشان می‌دهند.

گام‌های بلند برای عبور از موانع بلند

هدف مشخص است: تبدیل شدن به بزرگترین تولیدکننده مواد پتروشیمی در خاورمیانه، تحقق این آرزوی دیرینه ایران به ۶۵ تا ۷۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد. دولت ایران می‌خواهد دستکم ۳۷ واحد پتروشیمی

تا پایان برنامه پنجم توسعه (سال ۲۰۱۵) احداث کند و ۴۳ میلیون تن به ظرفیت سالانه تولید پتروشیمی بیفزاید. اگر این اتفاق رخ دهد ایران با در اختیار گرفتن حداقل ۵/۳ درصد ظرفیت پتروشیمی جهان و ۳۶ درصد تولید خاورمیانه به بازیگر اصلی بازار تبدیل می‌شود. پیشرفت خط لوله ۲۴۰۰ کیلومتری اتیلن غرب برای توسعه صنعت پتروشیمی ایران حیاتی است و هرگونه تاخیرهای احتمالی در زنجیره تولید این بخش، وقفه ایجاد خواهد کرد. در ۴ ماهه اول سال ۱۳۸۷ حدود ۲۵ میلیون دلار در این خط لوله سرمایه‌گذاری شد و تا پایان جولای ۲۰۰۸ بعد از ۵ سال از آغاز ساخت این خط لوله، ۵۲ درصد آن تکمیل شده است و کل سرمایه‌گذاری در این پروژه ۱/۵ میلیارد دلار برآورد شده بود و بهره‌برداری از آن نیز در سال ۱۳۸۸ مقرر شده بود. این خط لوله قرار است در مسیر خود اتیلن را برای خوراک ۱۱ مجتمع پایین دستی تأمین کند و ظرفیت انتقال سالانه ۲/۸ میلیون تن را داراست. خط لوله اتیلن غرب از مجتمع الفین هشتم گچساران که قرار است در سال ۲۰۱۳ با ظرفیت یک میلیون تن در سال به بهره‌برداری برسد و همچنین از مجتمع اولفین یازدهم کویان که دارای ۱ واحد با ظرفیت تولید یک میلیون تن اتیلن در سال است و در سال ۲۰۱۰ به بهره‌برداری خواهد رسید، تغذیه خواهد شد. البته براساس برنامه‌های بازرگاری شده در ژوئن ۲۰۰۸، خط لوله اتیلن غرب توسط دو شرکت مادر تخصصی اداره می‌شود: هلدینگ پتروشیمی باختر که ۲۲۰ کیلومتر از خط لوله ارتباطی بین عسلویه در جنوب ایران و مهاباد در شمال را در اختیار خواهد داشت و هلدینگ منطقه‌ای دنا که مسئولیت محدوده جنوب شرقی خط لوله را عهده دار خواهد بود. صادرات مواد پتروشیمی روند مطلوبی را طی می‌کند و وزارت نفت می‌گوید: در ۴ ماه نخست سال ۸۷، ایران ۲/۹۵ میلیارد دلار محصولات پتروشیمی صادر کرد. که نسبت به سال قبل از آن ۲۰ درصد رشد نشان می‌دهد که از لحاظ حجم، صادرات به ۳/۳ میلیون تن رسیده است. از ۱۲ پروژه پتروشیمی که قرار است در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ به بهره‌برداری برسند، ۳ پروژه تا پایان جولای ۲۰۰۹ تکمیل شده بود.

منبع

بیزینس مانیاتور

